

ОЦІНКА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Податкове середовище, у якому функціонує рибне господарство, безпосередньо визначає його конкурентоспроможність. Це означає, що фіскальна політика є складовим фактором впливу, поряд із якістю продукції, послуг, наявністю стратегії маркетингу та збуту, рівнем кваліфікації працюючих, технологічним рівнем рибогосподарського виробництва, доступністю джерел фінансування. Водночас підвищення ефективності оподаткування створює стимули для розвитку галузі, збільшує доходи суб'єктів господарювання. З цією метою нами проведено дослідження платників ПДВ у сфері аквакультури серед суб'єктів господарювання, які здійснюють свою діяльність на рибогосподарських технологічних водоймах, тобто, на рибницьких господарства, які знаходяться у сфері управління (відносин) Державного агентства рибного господарства. На початковому етапі проведено аналіз сплаченого ПДВ суб'єктами аквакультури – контрагентами Державного підприємства «Укрриба». На основі проведеного аналізу встановлено, що серед 180 контрагентів, платниками податку на додану вартість є 49 суб'єктів аквакультури. Проведення досліджень, дозволило констатувати той факт, що контрагентами ДП «Укрриба» є суб'єкти різної форми власності. Серед них виокремлено: фізичні особи, приватні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства. Іншими словами, охоплено весь спектр вітчизняного підприємництва, тому ймовірність похибки кореляції даних є невеликою. Серед користувачів рибогосподарських технологічних водойм платниками ПДВ є лише 27 % від загальної кількості.

Дослідження засвідчило, що загальна кількість суб'єктів аквакультури, які здійснюють свою діяльність на всіх водних об'єктах (в тому числі і на рибогосподарських технологічних водоймах), за даними адміністративної звітності за формою «Виробництво продукції аквакультури за 20_р.» № 1А-риба (річна) у 2016 році становить 2253 суб'єкти господарювання. Базуючись на результатах дослідження, зроблено висновок, що із загальної кількості суб'єктів аквакультури 27 % є платниками ПДВ. Тоді загальна кількість платників ПДВ, які займаються діяльністю у сфері аквакультури становить близько 608 осіб. Місячний обсяг грошових коштів, що сплачують платники податку на додану вартість, які здійснюють діяльність в аквакультурі на рибогосподарських технологічних водоймах становить 110 000 грн. Слід зазначити, що вказані платники входять до сфери впливу Державного агентства рибного господарства України. На основі розрахунків встановлено, що приблизна загальна величина сплати ПДВ становить щомісяця 1 365 000 грн. Протягом року суб'єктами рибного господарства у галузі аквакультури сплачується коштів на суму 16 380 000 грн. Державним агентством рибного господарства України було проведено опитування найбільших виробників продукції аквакультури стосовно проблематики оподаткування в рибному господарстві та виявлення загального впливу на визначення рівня конкурентоспроможності галузі, що виробляє однорідну продукцію. Так, наприклад, в результаті досліджень на ПАТ «Черкасирибгосп» встановлено, що повернення коштів виплачених суб'єктами аквакультури в рахунок ПДВ є значним стимулюванням виробництва як товарної риби, так і рибопосадкового матеріалу. При цьому ПАТ «Черкасирибгосп» щорічно сплачувало на спецрахунок ПДВ 20 % в сумі близько 3 млн. грн, а ТОВ «Сквираплемрибгосп» сплачувала від 130 тис. грн до 150 тис. грн.

Важливим питанням є спрямування цих коштів господарством для вирішення нагальних потреб. Зокрема, можна було б замінити автопарк та придбати живорибні машини, відновити гідроспоруди, що знаходяться у державній власності, впровадити новітні ресурсоощадні технології, модернізувати технологічний процес, сплатити за електроенергію, паливно-мастильні матеріали, рибопосадковий матеріал тощо. Слід зважити ще й на те, що в сучасній податковій системі існують деякі неконкурентні аспекти саме для вітчизняних товаровиробників. Приватні підприємці в аквакультурі, зокрема фізичні особи - підприємці, знаходяться на спрощеній системі оподаткування і не зобов'язані сплачувати 20% податку на додану вартість. У той же час юридичні особи, що мають статус сільськогосподарських товаровиробників змушені сплачувати ПДВ в повному обсязі. В результаті собівартість продукції аквакультури у фізичних осіб нижча ніж у юридичних осіб – платників ПДВ. Таким чином, відбувається порушення норм законодавства щодо забезпечення однакових конкурентних умов для усіх учасників ринку.

З огляду на глобалізацію проблем розвитку і багатофункціональність галузі, до скасування фіксованого сільськогосподарського податку вартість податку на додану вартість акумулювалася на спеціальному рахунку, яку підприємство могло потім використати для розвитку виробництва. Після скасування ФСП у суб'єктів аквакультури забрали це право. Таким чином, було ліквідовано дієвий інструмент стимулювання суб'єктів аквакультури, що є не раціональним підходом держави до розвитку аквакультури. Рибне господарство сьогодні потребує технічного переоснащення і модернізації і це був єдиний шлях до зменшення витрат та зниження собівартості продукції. Альтернативою для компенсації втрат рибогосподарських товаровиробників може бути створення Фонду підтримки рибного господарства. Фонд створюватиметься для напрацювання економічних та законодавчих стимулів, що сприятимуть нарощуванню рибогосподарського потенціалу України в умовах сталого використання природних ресурсів та фінансової підтримки рибного господарства.

Дослідженням встановлено, що сучасний стан розвитку продуктивних сил і виробничих відносин засвідчує, що надходження до бюджету від компенсації за використання водних біоресурсів у 2016 р. становило 3 300 000 грн, у 2015 р. 3 900 000 грн, у 2014 р. – 3 200 000 грн. При цьому сплачено збитків у галузі відповідно за роками 1 407 089 грн, 2 579 676 грн, 2 098 916 грн; нараховано збитків 35 018 642 грн, 20 552 174 грн, 4 815 105 грн, стягнуто штрафів відповідно 1 530 979 грн, 2 171 104 грн та 2 098 916 грн. При цьому проблемою є: невдале та непрозоре адміністрування існуючих надходжень до бюджету; фізичне старіння суден, відсутність обігових коштів для оновлення флоту; низький рівень державної підтримки рибного господарства; зменшення кількості та погіршення екологічного стану наявних нерестовищ, забруднення

води та, як наслідок, виснаження запасів водних біоресурсів; неможливість залучення доступних кредитів рібними господарствами; відсутність субсидювання галузі; брак високоякісних комбікормів для риби; слабка конкурентоспроможність та наявність технічних бар'єрів для експорту продукції; відсутність належної інфраструктури рібного господарства; наявність нерегульованого, непідзвітнього та незаконного рібальства і торгівлі незаконно добутими водними біоресурсами.

Повертаючись до аналізу теоретичних і прикладних напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених з питань забезпечення конкурентоспроможності рібного господарства, варто зауважити про те, що Латвія має одну з найбільш розвинутих моделей регулювання рібальства в ЄС. Якщо взяти за модель Латвійський фонд підтримки рібного господарства то можливо адаптувати особливості діяльності фонду і надати обґрунтовані пропозиції щодо підтримки Фонду розвитку рібного господарства України.

Джерелами надходжень до Латвійського фонду підтримки рібного господарства є:

1. Компенсація за завдані збитки рібним ресурсам;
2. Доходи від реалізації конфіскованих знарядь лову та незаконно добутої риби;
3. Плата за оренду та плата за ліцензію на лов;
4. Частина плати за оренду публічних водойм та оренду тих водойм, які не знаходяться в приватній власності;
5. Бюджетні кошти, які виділені на цільові програми розвитку рібного господарства;
6. Пожертвування фізичних та юридичних осіб;
7. Кошти, які нерезиденти вкладають в міжнародні проекти рібного господарства і проекти розвитку рібного господарства в Латвії;
8. Інші доходи.

Проведені дослідницькі пошуки дали змогу виявити те, що відповідні кошти направляються на: прогнозування, розробка і реалізація цільових програм і проектів розвитку рібного господарства (державного і місцевого призначення); фінансування науково - дослідних програм; науково-технічний розвиток, примноження та відтворення рібних ресурсів; заходи щодо охорони рібних ресурсів; створення бази даних, а також покриття пов'язаних з Фондом витрат; реалізацію програм та проектів міждержавного співробітництва в сфері рібного господарства; підготовку та підвищення кваліфікації спеціалістів в рібному господарстві; ліквідацію наслідків стихійних лих; розроблення нормативно-технічної документації в сфері відтворення, охорони і вивчення рібних ресурсів.

Ключовою програмою фінансування Словенської рібної галузі, яка затверджена Європейською Комісією є: фінансування з коштів Європейського фонду морської справи та рібальства; загальний бюджет, виділений для Словенської галузі рібництва та рібальства в період 2014–2020 рр. складає 32,6 млн. євро. При цьому кошти використовуються на підвищення ефективності використання ресурсів; підвищення конкурентоспроможності та рівня професійних знань в секторі рібництва та рібальства; забезпечення прибутковості аквакультури; розвиток ріболовецьких громад завдяки диверсифікації професійної діяльності.

Зазначимо, що часткове фінансування рібного господарства Норвегії здійснюється через Норвезьку дослідницьку раду та Інститут морських досліджень та податкові відрахування в розмірі 0,3% від експортних надходжень. Фінансові кошти розподіляє комітет, який призначається Міністерством рібальства та берегової адміністрації Норвегії. Кошти використовуються на: забезпечення контролю за якістю рібної продукції; фінансування наукових досліджень і розробок; покращення адміністрування використання отриманих коштів; моніторинг екологічних потреб; проведення реорганізаційних заходів та впровадження інновацій; проведення досліджень і моніторинг рібних ресурсів та морських савців, екології моря та узбережжя; дослідження в галузі штучного ріборозведення та морських рібоводних господарств.

На сьогоднішній день Міністерством сільського господарства розроблено Стратегію рібальства Естонії на 2014-2020 роки. Ця стратегія є основною програмою для реалізації політики Європейського фонду морської справи та рібальства та спрямована на підвищення конкурентоздатності рібальства Естонії. Основними цілями є створення сприятливого, стабільного та прибуткового середовища для розвитку рібальства, аквакультури та переробки риби; покращення економічної життєздатності прибережного ріболовства, а також рібальства у внутрішніх водоймах; забезпечення оптимального використання ресурсів; підвищення ефективності нагляду за використанням біоресурсів; розвиток співробітництва між науково-дослідними закладами.

Для досягнення поставленої мети пропонуємо наукові рекомендації до проекту Концепції розвитку рібного господарства України. Серед основних складових блоків нами було виділено:

1. Перегляд та напрацювання нормативно-правової бази, що сприятиме інноваційно-інвестиційній привабливості рібного господарства, модернізації та розвитку рібальства й аквакультури;
2. Удосконалення заходів фінансово-кредитного забезпечення рібного господарства;
3. Виокремлення напрямів збереження та раціонального використання водних біоресурсів Чорного, Азовського морів та внутрішніх водойм України і посилення боротьби з незаконним, непідзвітним та нерегульованим рібальством, відтворення рібогосподарського та рекреаційного потенціалу водних об'єктів України;
4. Досягнення ефективності міжнародної діяльності України в рібному господарстві;
5. Укомплектування матеріально-технічної бази рібогосподарських наукових установ для здійснення об'єктивної оцінки стану запасів водних біоресурсів та управління;
6. Запровадження комплексу заходів для належного функціонування рібовідтворювальних комплексів та забезпечення здійснення генетичних досліджень, експертиз в рібному господарстві, придбання обладнання та витратних матеріалів, підготовка та перепідготовка кадрів.